

Cvito Fisković:

SPOMEN NA ALBERTA PAPALIĆA I IVANA ANDREISA

Kaštel Nehaj kraj Trogira počeli su u njegovom četvorouglastom obliku s istaknutim i jakim ukošenim zidovima koji završavaju poluoblom vijencem zidati sredinom XVI stoljeća trogirski plemići Lodi.¹⁾ Podigoše ga na malom rtu i morskoj hridi da ga zbog jače sigurnosti odijele od susjednog kopna, koje ugrožavahu napadajima neprijatelji. Lodi ga nisu dovršili, a kada im je izumrla obitelj, naslijedila je 1680. kaštel splitska plemićka obitelj Papalić,²⁾ koja ga također nije dovršila pa je narod prozvao taj torzo zbog nehaja njegovih gospodara da ga do kraja sagrađe »Nehaj« ili možda po njegovoj čvrstoći koja ne mari, ne haje, za opasnost od neprijatelja,³⁾ zbog čega se možda i tvrđava nad Senjom zove Nehaj a ona kraj Sutomora Haj-Nehaj. Splitski pjesnik Jerolim Kavanjin, koji nam je u svom dugom spjevu pružio bezbroj pouzdanih i dragocjenih, na žalost još neproučenih povijesnih podataka, spominje Alberta potomka moćnih i kulturnih Papalića, ističući da njihovo bogatstvo pokazuju u Splitu još stare njihove kuće i palače:

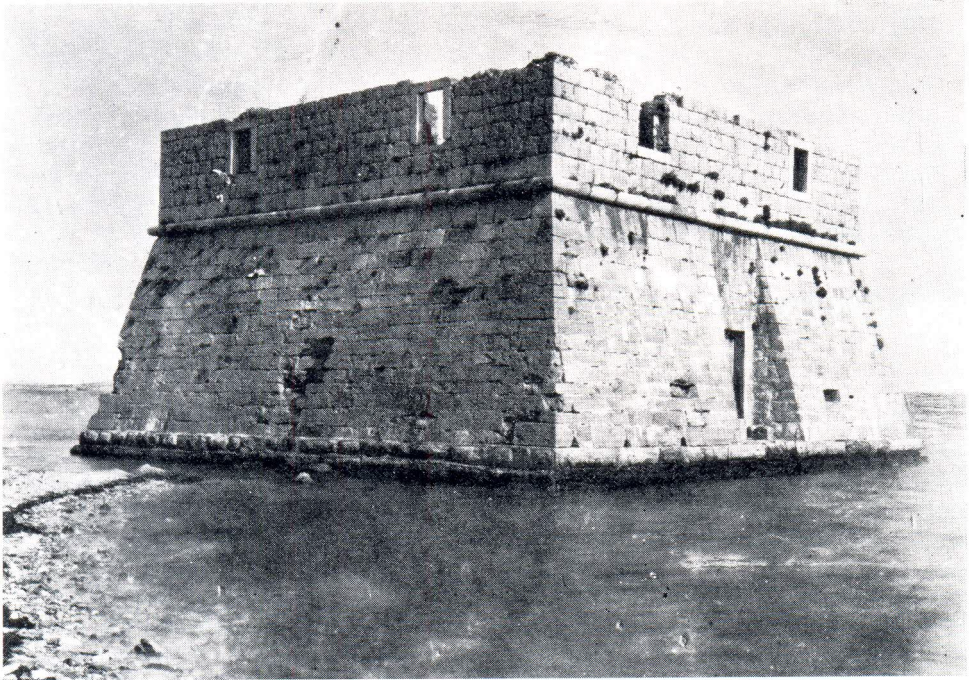
*tieh bogastvo još ne lažu
hiže, ke se njihe kažu⁴⁾*

Iako barok nije cijenio krhki kasnogotički slog u kojem su sagrađene velika i mala Papalićeva palača u Splitu, ipak taj barokni pjesnik nije mogao krajem XVII i početkom XVIII stoljeća prešutjeti njihovu građevnu ljepotu. On je naročito opjevao svog suvremenika Alberta Papalića:

*Er od mnozieh kuć Papalić
ni već muški, neg Alberte
za isto piesnik meu ostalih
veoma sladak i od berte
sve je dobro što on zdataje
od ljubavi i od mrzaje.*

.....

*Albert žive prem vlasteski
i u selu svoem Nehaju
traje ...⁵⁾*

Kaštel Nehaj (fotografija iz 1920)

Tim nam Kavanjin jasno veli da je Albert, zadnji muški potomak tog roda, bio pjesnik ugodnih stihova što je tipično za pjesnike seičenta za koje se doista može reći da su bili »veoma slatki«. Ali on nam izričito kaže da je taj Papalić bio pjesnik »i od berte« što bi u talijanskom jeziku značilo satiričar,⁶ sastavljač jetkih, šaljivih pjesama u kojima povezivaše mržnju i ljubav. Nije čak isključeno da je Albert pisao i komedije koje su uprav u tom njegovom stoljeću sastavljali mnogi još nepoznati dalmatinski pisci na svom hrvatskom jeziku. Svakako, iako nijedna šaljiva pjesma ni sastav Albertov nisu dosad poznati, ne može se sumnjati u Kavanjinov podatak jer je on u maloj splitskoj sredini morao dobro poznavati i kao plemić i kao književnik Papalića.

Dok su nam njegovi književni radovi dosad nepoznati, Albert je poznat po jednom svom značajnom pothvatu u obrani spomenika. On je naime 1685. sastavio prosvjedno pismo,⁷ upućeno splitskom gradskom knezu i kapetanu Aleksandru Priuliju,⁸ u ime građana protiv namjeravanog premještanja srednjovjekovne propovjedaonice u stolnoj crkvi, istaknutog kiparsko-graditeljskog djela romaničko-gotičkog sloga,⁹ upravo u trenutku kada nitko drugi nije htio sastaviti taj prosvjed. O tom pismu već je bilo pisano,¹⁰ ali začudo nije bilo primijećeno da je u njemu iznesen podatak o postojanju dvaju hramova u Dioklecijanovoj

palači posvećenih božici Cibeli i Veneri kojima ruševina ili bar ulomci u njegovo vrijeme XVII stoljeća bijahu vidljivi. »Između četiri hrama koje je sagradio Dioklecijan u Splitu« — piše Papalić u tom pismu na onda službenom talijanskom jeziku — »dva postoje, to su Jupitrov koje je opća pobožnost puka posvetila Gospi i zaštitniku sv. Duži i onaj Janov, sada sv. Ivana u kojima prima krštenje svaki koji se rodi da bude vjernik, a od dva ostala hrama, Cibelinog i Venerinog postoji tek sjećanje, budući da se od njih razabiru tek neki tragovi iako bijahu sagrađeni od čuvenog cara sve četvero jedan nasuprot drugom.«¹¹⁾ Ove riječi koje nije primijetio ni koristio nitko od onih koji su pisali o Dioklecijanovoj palači, svjedoče jače od onih splitskog kancelara Prokulijana iz XVI stoljeća da su ostaci tih hramova i u XVII stoljeću bili vidljivi, pa ih treba spomenuti jer se njihovi ostaci doista pojaviše na svjetlo dana nakon nekoliko stoljeća.¹²⁾

Albert Papalić je, dakle, stvarno bio upućen u poznavanje Dioklecijanove palače kojoj se on u ovom pismu divio. Ali nije samo cijenio rimsku antičku starinu već je zanosno opisao i srednjovjekovnu romaničku propovjedaonicu i ustao protiv njenog premještanja, navodeći da se to ne smije učiniti iz umjetnočko-estetskih, vjerskih i funkcionalnih razloga. Pri tome je istaknuo svoje mišljenje o čuvanju spomenika, koje je, kao što je Karaman točno primijetio, blisko današnjim stavovima o njihovoj zaštiti.¹³⁾ Mera se istači da je on osjetio vrijednost propovjedaonice u njenom smještanju u prostoru, osjetio da ona ovako postavljena dopušta sagledivanje ostalog veličanstvenog dijela crkvene unutrašnjosti i da se ne smije premješati jer bi se tim narušilo građevinski red, ukras crkve i udobnost vjernika. Tom zgodom on ustaje općenito protiv samovolje onih koji mijenjaju raspored crkvenog prostora, te se njegova poruka: »Onaj kome su poverene stvari na čuvanje, a ne u nasljedstvo nije njihov gospodar i on ih je dužan čuvati i ne oštećivati« mogla primijeniti na neke svećenike koji danas preobličavaju sklad crkvenih unutrašnjosti skidajući i premještavajući oltare, ograde svetišta i stepeništa usprkos dokazivanja mjerodavnih o umjetničkoj i povijesnoj vrijednosti tih u toku stoljeća sljubljenih cjelina koje za nas često imaju vrijednost veću od pojedinog umjetničkog djela. Ali nas ovdje zanima i pored tih točnih Papalićevih tvrdnji i književni način njegova izražavanja i opažanja u ovoj predstavi, koju je splitski nadbiskup uvažio prije nego što je bila upućena svjetovnoj mletačkoj vlasti. On je u svom iskrenom zanosu precijenio umjetničku vrijednost propovjedaonice, njene reljefe i stupove, čak mu se i njen ukočeni osrednje oblikovani orao pričinio »živ, kao da uzlijeće«! Po tome načinu gledanja, izražavanja i oblikovanja svojih rečenica, po svojoj učenosti i osjećajnosti Albertijev prosvjed ima ne samo kulturno-povijesnu već i književnu vrijednost umjetničkih stremljenja. Može se, dakle vjerovati Kavanjinu da je Albert Papalić pisao uspjele stihove pa ga ubrojiti među naše stare književnike, kao što je to učinio tek 1952. godine Čiro Čičin-Šain iznijevši o njemu nekoliko novih podataka.¹⁴⁾ Taj erudita bijaše odgojen u obitelji humanista i književnika. Njen član bijaše Dmine, koji je sa svojim prijateljem, pjesnikom Markom Marulićem,

*Papalićev renesansni grb
iz Kaštel-Nehaja*

skupljao po solinskim ruševinama kamene antičke ulomke i natpise te ih okupljao u svojoj splitskoj kući i Jerolim koji je također prijateljevao s pjesnikom »Judite« i pjevao uz gusle njegove pjesme.¹⁵⁾ Albert je stoga kao koljenović, kako vidjesmo, volio, cijenio i ustajao na obranu starih spomenika, pa ih je vjerojatno i sam skupljao. Na to upućuje njegov kameni reljefni grb nađen na Albertijevoj kući u Kaštel-Nehaju. To je renesansno djelo XVI stoljeća i ne pripada baroknom kiparstvu XVII—XVIII stoljeća, te ga prema tome Albert Papalić nije dao izraditi, već ga je cijeneći starine, pogotovo kada to bijahu uspomene njegove obitelji, prenio u svoje omiljelo, a vjerojatno i unosno seosko boravište.

Bila je to kamena jednokatnica sagrađena na rubu morske obale a na južnom pročelju skupljenog naselja, iza koje se u suženoj pačtvorini bijahu okupile Papalićeve konobe i štale i iza njih prema sjeveru težačke prizemnice. Sučelice toj gospodarevoj kući stajao je opkoljen morem i osamljen kaštel na istaknutom položaju, malom rtu koji gospodari u zapadnom dijelu Kaštelanskog zaljeva ističući se od Divulja do Kaštel-Štafilića i povezujući se u obrambenoj crti kao prsobran pred ostalim renesansnim kaštelima. Branio je ipak samo malo naselje na kopnu iza njega, sklop kućica u kojemu je prednjačila Papalićeva jednokatnica. Ona je sasvim srušena i zamijenjena betonskom. Ostao

je još žlijeb turnja za vino u dvorištu, kojemu se naziru temelji zidova. Nad dvorišnim ulazom, kojemu je još ostao široki čvrsti prag stajao je kameni grb. Štit grba ima savinuti u heraldici poznati oblik »tarče« uobičajen u Dalmaciji u toku XVI stoljeća. Obješeno je o vrpcu koja se savija i visi nakrivljen prema desnoj strani. Na njemu je u plitkom reljefu prikazano rastvoreno krilo i nad njim šesterokraka zvijezda, poznato znamenje Papalićeva roda. Slični grb im je u istom još razvijenijem obliku klesao Juraj Dalmatinac na njihovoj palači sred Splita, pa usporedi li se taj splitski grb¹⁶⁾ s ovim kaštelanskim, jasno će se vidjeti koliko Juraj svojom darovitošću nadmašuje ovog bezimenog majstora! Na gornjoj i na pobočnim stranama okvira obješeno je lišće i voće povezano u bokore, a na donjoj strani je natpis uklesan slovima renesansne kapitale na vijugavoj vrpci:

FIDE VIRTUTE AC
REBUS GESTIS

Tim riječima je vlasnik vjerojatno označio da je zgradu na kojoj je dao uzidati ovaj grb dcbio svojom vjerom, krepošću¹⁷⁾ i djelima, ali, možda, to bijaše i njegovo životno geslo.

Rad je dobro raspoređen u cjelinu, slikovit i uravnotežen, ali je trošan pa nam ne očituje potpuno svoju likovnu vrsnoću. Sličnim motivom vijenca lišća i voća okružio je Ivan Duknović jedan manji grb koji je uzidan naknadno u južni zid dvorišta trogirске gradske vijećnice,¹⁸⁾ a nalazi se taj ukras i na drugim njegovim djelima; na sarkofagu kardinala Roverelle koji je izradio s Andrijom Bregnom u rimskoj crkvi sv. Klementa, na zdencu kraljevskog dvora u Višegradu,¹⁹⁾ i na kratima franjevačkog samostana u Jakinu tik do čuvenog portala S. Francesco alle Scale. Taj jakinski portal ne pripisivaše se dosad Duknoviću, ali ga po razmatranju sloga, istančanošću izradbe i motiva smatram njegovim djelom.²⁰⁾

Očito je da kaštelanski reljef, koji ovdje objavljujem, zaostaje za već spomenutim Duknovićevim radovima po svojoj likovnoj vrsnoći, plastičnosti i razigranosti. Lošiji je čak i od onih lisnatih girlanda s kojima je, vjerojatno, Duknovićev učenik Petar Radin Busanin okitio vrata grobišne crkve, zdenac za krštenje, ciborij glavnog oltara²¹⁾ i jednu nadgrobnu ploču u stolnoj crkvi²²⁾ i prozore palača u gradu Rabu.²³⁾

I sam štit kaštelanskog reljefa u obliku »tarče« ne spada ikonografski u Duknovićevo djelo, iako je on radio štitove različita oblika, te se ne mora sasama povezati uz njegovu radionicu ni školu jer je motiv girlanda s lišćem i voćem bio čest među renesansnim kiparsko-graditeljskim ukrasima. U Dalmaciji ga upotrebiše, kao što je poznato, Andrija Aleši i Nikola Firentinac u svojoj trogirskoj krstionici 1467. godine,²⁴⁾ a Firentinac u pregradi kora šibenske stolne crkve i jedan njegov učenik na širokom renesansnom prozoru zvonika crkve sv. Ivana u Šibeniku.²⁵⁾ Lj. Karaman je smatrao da je Nikola Firentinac taj motiv vidio i preuzeo sa slika Jurja Čulinovića, koji je u to doba boravio i radio u Šibeniku,²⁶⁾ ali se ne smije isključiti da je to česti motiv renesansnog

graditeljstva i kiparstva, pa je nacrtan i u jednoj korčulanskoj bilježnici različitih uzoraka XVII i XVIII stoljeća.

Stoga se i ovaj Papalićev grb može smatrati djelom Firentinčevog splitsko-trogirskog i Duknovičevog trogirsko-rapskog kruga kojemu se u motivu odrazuju uplivi tih dvaju umjetnika, a u kosom slobodnom položaju grba odrazi slobodnih kompozicija Jurja Dalmatinca. Grb je Albert Papalić mogao prenijeti sa neke svoje renesansne kuće u Splitu, na ljetnikovac u Kaštel-Nehaj. Tu ga je 1952. godine zatekao još Č. Čičin-Šain i odakle je nakon rušenja dvorišnog ulaza prenesen u gostionicu kaštela, gdje se i sada nalazi. Na žalost, od Papalićeva ljetnikovca nema više traga, ali sami Kavanjinov spomen Albertijeva ladanja i povlačenja u selo otkriva ukus ondašnjih koljenovića koji, spoznavši istinu starih Horacijevih stihova:

*Beatus ille qui procul negotiis
Ut prisca gens mortalium
Paterna rura bobus exercet suis*

obrađivahu djedovska imanja daleko od gradskih posala. U tome se odrazuje upliv renesanse i njenog približavanja ljepoti i slobodi prirode, koji zrači i iz stihova Marka Marulića, prijatelja Papalićevih pređa. Albert Papalić nije bio u tom povlačenju u selo u XVII stoljeću osamljen. I Kavanjin je često odlazio u svoj ljetnikovac u Sutivan na Braču i opjevao svoj boravak i književno stvaranje u njemu:

*Pristat u Split ne bi dosti
za to k mirnom pojdoch selu,
gdi sagradih u moj prosti
sebi i svojim kuću cielu,
tu poarčih što bieh dobi,
selo al grieh vas ne pridobi ...
Prednih piesac tu naukom
pustiv grade, obrah luge,
i pod tiha vitra hukom
kladah začinke ove duge,
ke blažene sred samoće
brz se dospit ureda hoće ...
Bez bahorniec i liečnika
tu mi narav zdravlje goji,
izvaršniega nie bo lika,
neg u miru kad duh stoji,
kad ko nima skrbi i tuge,
more poufat zdravi duge.²⁷⁾*

Suvremenik Kavanjina i Papalića, učeni trogirski pravnik i koljenović, potomak humanista i erudita, Ivan Nikola Andreis ostavi svoj zamorni advokatski posao i 1655. sagradi sred pitomog zaljeva Salduna na otoku Čiovu, u osami svoju kamenu jednokatnicu i nad vratima joj postavi natpis:

IO:s NICOLAVS. ANDRONICVS V.I.D.
 IN VRBANIS CVRIS CAVSISQ. PER
 AGENDIS DIV FATIGATVS
 HAC TANDEM IN SOLITVDINE
 OPTATAM SIBI REQVIEM
 SOLA VIRTUTE
 COMPARAVIT
 ANNO DNI MDCLV
 AETATIS VERO SVAE. L.

(Ivan Nikola Andreis doktor obojega prava, dugo izmoren u obavljanju poslova i parnica napokon pribavi samom vrlinom željkovani mir u ovoj samoći godišta gospodnjeg 1655. u svojoj pedestoj godini).²⁸⁾

Jednokatnica, okrenuta zapadu bila je u prizemlju obranjena visećim zidićem na konzolama vrh krova i puškarnicama otvorenim uz vrata koja su još, po gotičkom običaju, imala dovratnike sastavljene od dva uspravna i središnjeg vodoravnog umetka radi jače povezanosti sa zidom. Prizemni četverouglasti prozori bijahu ograđeni željeznim rešetkama. Tim je ljetnikovac bio obranjen od gusara i provalnika. Na pročelju iznad prozora bijaše uzidan red od šest kamenih zubaca, koji držahu odrinu pred kućom, da se gospodar i kućna čeljad odmaraju u hladovini vinove loze. Ljetnikovac je srušen, ali okolni seljaci sa Okruga i danas nazivlju njegov položaj »Kažin« po njegovom nazivu »casino«.

Izbor tog mjesta za ljetnikovac, usprkos mletačkim zaprekama 1625. godine zidanju na Čiovu,³⁰⁾ predstavlja istančani ukus ovog Trogirana koji se povukao željan svježine primorskog krajolika i mirnoće seoske osame, kraj oranica i vinograda uz blagu morsku obalu. Kavanjin koji hvali sve one koji se odrekoše poslova i povukoše u selo, ističe ga u petom pjevanju svog dugog spjeva:

... skora i Andrijaš parac vrli
 seoski pokoj s njim zagrlj

Ruševina Andreisova ljetnikovca na Čiovu (fotografija iz 1950)

Bili bi to učinili i ostali Trogirani i izašli iz svog vlažnog i zbijenog grada bar u pogodnim mjesecima da Mlečići nisu sprečavali gradnje na Čiovu, da grad ne bi opustio i ostao bez branioca. Ovako su zakonski omeli ladanjsku kulturu malog grada okruženog ljepotom i ubavošću okolnog mu krajolika. Na Čiovu se ipak u XVII—XVIII stoljeću sagrađi nekoliko ljetnikovaca među kojima je i kameni sklop kuća Račetinovac, zvan tako po bivšim vlasnicima, obitelji Racettini, koji spominje P. Andreis kao »casino«. U tom sklopu je i crkvice sv. Antuna Opata, zaštitnika poljoprivrede sagrađena 1630.³¹⁾ I ljetnikovac, svojim širokim vratima i jednostavna crkvice su ruševine. Odniješe joj kameni okvir vrata, srušen joj je zvonik na preslicu.

Današnje neshvaćanje sitnih ali značajnih spomenika naše umjetničke i kulturne prošlosti iznakazi a zatim i pcruši Andreisov ljetnikovac. Sada se na njegovom mjestu diže betonska novogradnja Blaža J. Radića!

Sličnu je sudbinu doživio i Albertijev ljetnikovac u Kaštel-Nehaju jednako kao i oni mnogih Dalmatinaca koji su i u nemirnom XVII stoljeću znali iskoristiti svoja poljska imanja za užitak u ljepoti zemlje i za pobiranje njenih plodova. Bila su to mala, čedna zdanja na prikladnim i lijepim mjestima koja su otkrivala staru ladanjsku kulturu Splita³²⁾ i Trogira i njihovim nestankom osakaćen je jedan malo poznati dio naše prošlosti.

Srećom su ostala kao spomen na Ivana Andreisa natpis koji svjedoči o čežnji čovjeka izmorena zakučastim odvjetničkim i gradskim poslovima za mirom u osami prirode barem u njegovim zrelim godinama, a od Alberta Papalića plodovima ovjenčani grb i spomenuto pismo prožeto ljubavlju i shvaćanjem zavičajne starine i to ne samo kao dokaz razumijevanja njene izvorne vrijednosti već kao i opomena svima onima koji je ne cijene niti nakon najnovijih spoznaja potrebite borbe malih sredina i naroda u očuvanju i zaštiti svoje kulturne baštine.

BILJEŠKE

- 1) *M. Perojević*, Postanak Kaštela, Sarajevo 1934, str. 33.
- 2) Već se u XIV stoljeću prezime te obitelji javlja u hrvatskom obliku. Godine 1372. spominje se u Splitu ser Mate Papalich, a 1373. Dmine filol di Craste Papalich. *G. Praga*. Testi volgari spatini del trecento, Atti e memorie della societa dalmata di storia patria, vol. II, Zadar 1927, str. 107.
- 3) *I. Rubić*, Tri Nehaja, Rjbarski kalendar Split.
- 4) *I. Kavanjin*, Poviest vandelska, Stari pisci hrvatski, knj. 22, Zagreb, 1913, str. 99.
- 5) *Ibid*, str. 99.
- 6) *G. Boerio*, Dizionario del dialetto veneziano, Venezia 1856, str. 76.
- 7) *L. Jelić*, Raccolta di documenti relativi ai monumenti artistici di Spalato e Salona I. Dodatak Vjesniku za arheologiju i povijest dalmatinsku XVII, Split 1894, str. 42; Documento del 1685. riguardante il pulpito del Duomo di Spalato. *Ibid* VI, Split 1883, str. 117.
- 8) On je te godine bio knez i kapetan u Splitu, *G. Novak*, Povijest Splita II, Split 1961, str. 270.
- 9) *C. Fisković*, Trogirski majstor Mavar, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku XII, Dubrovnik 1970, str. 59.

- 10) *Lj. Karaman*, Stav ranijih stoljeća prema spomenicima prošlosti i jedno konzervatorsko pitanje u Splitu 1685. godine. Zbornik Instituta za zaštitu spomenika kulture knj. II, sv. 1, Beograd 1952, str. 5; *Č. Čičin-Šain*, Zaboravljeni splitski književnik Albert Papalić, Književni Jadran, br. 6, Split 1952.
- 11) *L. Jelić*, o. c. (7), str. 42.
- 12) *J. i T. Marasović*, Dioklecijanova palača, Zagreb 1968, str. 18.
- 13) O. c. (10).
- 14) O. c. (10).
- 15) *C. Fisković*, Pjesma o Marku Maruliću Pečeniću, Baština starih hrvatskih pisaca, Split 1971, str. 131.
- 16) V. sl. *C. Fisković*, Juraj Dalmatinac, Zagreb 1963, tabla 62.
- 17) Uspoređi natpis sa pelješkog otočića Tajna:

VIRTUTE
ET. MENTE
(*Krepošću i razumom*).

- Bjelovučić ga je objavio smatrajući pogrešno da je rimski antički natpis. Međutim, to je vjerojatno natpis s nekog dubrovačkog ljetnikovca na tom otočiću.
- N. Z. Bjelovučić*, Povijest poluotoka Pelješca, Split 1921, str. 10.
- 18) V. sl. *C. Fisković*, Još jedan Duknovičev rad u zavičaju, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 15, Split 1963, str. 61.
  - 19) V. Sl. *K. Prijatelj*, Ivan Duknović, Zagreb 1957, sl. 28, 39—44. *M. Hejj*, Le chateau royal de Visegrad, Budapest 1970, sl. 8—11. Tu je Duknovičeva česma pogrešno pripisana nekom firentinskom kiparu.
  - 20) *C. Fisković* Neuočeno djelo Ivana Duknovića u Ankoni, Slobodna Dalmacija, Split, 10. VII 1967.
  - 21) V. sl. *Ć. M. Iveković*, Dalmatiens Architektur und Plastik, tabla 183, 193.
  - 22) *C. Fisković*, Ivan Duknović-Dalmata, Acta historiae artium academiae scientiarum Hungaricae, vol, XIII fasc. 1—3, sl. 5.
  - 23) *C. Fisković*, Aleši Firentinac i Duknović u Trogiru, Bulletin Instituta za likovne umjetnosti JAZU, VII, br. 1, Zagreb 1959, str. 39; V. sl. *W. Schleyer Arbe*, Wiesbaden 1914, sl. 123, 124; *Ć. M. Iveković*, o. c. (21) tabla 190.
  - 24) *C. Fisković*, o. c. (23), str 20; *Ć. M. Iveković*, o. c. (21), tabla 48.
  - 25) V. sl. *Ć. M. Iveković*, o. c. (21) tabla 108.
  - 26) *Lj. Karaman*, Umjetnost u Dalmaciji, XV i XVI vijek, Zagreb 1933, str 80.
  - 27) *J. Kavanjin*, o. c. (4) pjevanje V, str. 77—78, *A. Jutronić*, Gradnja Kavanjinove kuće u Sutivanu na Braču 1690—1705, Starine JAZU, knj. 48, Zagreb 1958, str. 7.
  - 28) *I. Delalle*, Trogir, vodič, Split 1936, str. 49.
  - 29) Prema izvještaju konzervatora Ksenije Cicarelli 1967. U Regionalnom zavodu za Dalmaciju čuvaju se fotografije i opis ruševine »kažina«. Naziv »casino« se za ljetnikovac upotrebljava u XVII stoljeću i *P. Andreis*, Storia della città di Trau, Split 1900, str. 314.
  - 30) Ibid, str. 273.
  - 31) Ibid, str. 314.
  - 32) *D. Božić-Bužančić*, Radovčičevi ljetnikovci u Splitu, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 16, Split 1966, str. 279.